

Teorijski je najšire koncipiran, pa zbog toga i najzanimljiviji, članak W. Petersena pod naslovom »Opća tipologija migracije«. Konstatiravši upravo spomenutu nedostatnost širih teorijskih sistema koji bi objašnjavali migraciju, i činjenicu da su radovi o toj društvenoj pojavi više opis nego analiza, Petersen u svom članku polazi od kritike (»najpoznatijeg, ali ne najboljeg«) modela za analizu migracije, od tipologije H. P. Fairchilda koji je migraciju dijelio na *naje-zdu* (invasion), *osvajanje* (conquest), *kolonizaciju* (colonization) i *useljavanje* (immigration), do čega je došao ukrštanjem dvaju kriterija — razlikovanja »nižih« i »viših« kultura te »miroljubivih« i »ratničkih« pohoda. Dovodeći u sumnju Fairehildov model, Petersen nudi svoj znatno složeniji, u kojem vodi računa o tome s kim je migrant u odnosu (s prirodom, s državom ili sličnom silom, sa svojim normama, ili je uključen u kolektivno ponašanje), i o *migratornoj sili* (ekološki faktori, migraciona politika, više aspiracije, socijalni faktori), na osnovu čega dolazi do razlikovanja pet vrsta migracije: *primitivne* (primitive), *prisilne* (forced), *poticajne* (impelled), *slobodne* (free) i *masovne* (mass). Konačno, uzimajući u obzir da li se radi o »konzervativnoj« ili »inovativnoj« migraciji, Petersen dolazi do ukupno 11 *tipova migracije*.

Preostali (ali znatno veći), drugi dio ovog zbornika sadrži napise koji govore o specifičnim problemima u vezi s migracijom u različitim zemljama (USA, Velikoj Britaniji, Francuskoj, Italiji, Španjolskoj, Švedskoj, Japanu i San Salvadoru). To su, kako smo već rekli, empirijski fundirani napisi, koji međutim ne ostaju na razini punog pozitivizma, nego pokušavaju rezultate osmisliti barem »middle range« teorijama o kojima u svom uvodnom tekstu govori C. J. Jansen. Zbog toga i ti članci imaju vrijednost koja je veća od gole ilustracije problema kojim se neposredno bave, pa time daju veću i širu vrijednost i čitavom zborniku, usprkos tome što su neki od njih nešto starijeg datuma.

Ivan Magdalenić

Dejvid Kreč, Ričard S. Kračfild, Iger-ton L. Balaki

**POJEDINAC U DRUŠTVU
(UDŽBENIK SOCIJALNE
PSIHOLOGIJE)**

*Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
Srbije, Beograd, 1972.*

U prevodu Dobrivoja Uštevica (s re-dakturom Nenada Havelke), deset godi-na nakon objavljivanja originala, jugo-slavenski studenti psihologije i sociolo-gije (a jednako tako i psiholozi i socio-lozi koji su napustili studentske klupe) dobili su u ruke jedan od klasičnih ud-žbenika socijalne psihologije, *Individual in Society* D. Krecha, R. S. Crutchfi-elda i E. L. Ballacheya.

Iako se zadnjih godina pojavilo i neko-liko pregleda socijalne psihologije od ju-goslavenskih autora, ipak se može reći, da *Pojedinac u društvu* predstavlja prvi cjeloviti priručnik iz ove nauke na na-šem jeziku.

Ova je knjiga koncipirana tipično »udžbenički«: u uvodu se najprije od-ređuje (i omeđuje) oblast socijalne psi-hologije, nakon čega su u prvom dijelu obrađeni »Osnovni psihološki faktori« (»Saznanje«, »Motivacija«, »Osobine in-terpersonalnog reagovanja«). Drugi dio odnosi se na društvene stavove (»Priro-da i merenje stavova«, »Formiranje sta-vova«, »Menjanje stavova«, u trećem je opisan »Društveni i kulturni habitat« (»Jezik i komuniciranje«, »Društvo«, »Kultura«), a posljednji nosi naslov »Grupe, organizacije i pojedinac« (s po-glavljima »Grupe i organizacija«, »Efi-kasna grupa« te »Pojedinac u grupi«). Na kraju su dodani Registar pojmova i Literatura.

Moglo bi se vjerojatno diskutirati o tome da li je za prevod izabran najbolji od (danas) postojećih udžbenika socijal-ne psihologije i prigovoriti što nije iza-bran neki noviji, ali to ne bi umanjilo vrijednost koju knjiga trojice čuvenih autora ima sama po sebi. Njezine ne-sumnjive kvalitete su jednostavnost ko-jom je napisana, bogatstvo primjera i istraživačkih rezultata što ih sadrži i, naročito, rječnik najvažnijih pojmova koji su u pojedinim poglavljima upotri-jebljeni. U situaciji kad u nas praktički ne postoji ni jedan iole potpuniji rječ-nik pojmova iz (socijalne) psihologije,

makar i najšturija objašnjenja nešto više od stotinu najčešće korištenih socijalno-psihologijskih termina predstavlja veliku pomoć, u prvom redu studentima koji se s njima susreću.

Izdavaču ovog priručnika treba svakako zahvaliti što ga je prezentirao našoj javnosti, ali i prigovoriti što nije osigurao nekakav predgovor ili komentar u kojem bi jugoslavenski čitaoci bili upozoreni na (blago rečeno) uvjetovanost nekih postavki i interpretacija društvenim kontekstom i vrednotama sredine u kojoj je knjiga nastala. To je bilo potrebno utoliko više što će se njome u prvom redu služiti studenti.

Prevodilac i redaktor prevoda svoj su posao obavili korektno. Čini se, doduše, da su neke pojmove preveli odviše doslovno, ne potrudivši se (ili bolje, ne upuštajući se u rizik) da za njih pronađu riječi koje bi više odgovarale duhu našeg jezika. Međutim, očekivati to od njih bilo bi previše, kad hrvatskosrpska (pa čak i hrvatska i srpska svaka za sebe) psihologijska terminologija nije ujednačena ni u radovima što ih naši psiholozi pišu na svom jeziku, i kad su poneki originalni radovi naših psihologa pisani jezikom koji podsjeća na loš prevod s engleskog.

Ivan Magdalenić

Richard H. Wagner

OKOLINA I ČOVJEK

*W. W. Norton i Company, Inc.
New York 1971.*

Brojni su radovi u posljednje vrijeme posvećeni problemu environmenta. U napisima i knjigama znanstvenika najrazličitijih orijentacija, na brojnim simpozijuma, u antologijama, izloženo je brojno iskustvo i metodološki pristupi problemu okoline. Sve to ukazuje i na potrebu da se obradi jedan sveobuhvatan pristup tom problemu koji bi povezao sve niti u jednu cjelinu. Knjiga Richarda H. Wagnera ima upravo tu namjeru opisujući sveobuhvatan odnos čovjeka i njegove okoline u nizu faza.

Knjiga je podijeljena u pet dijelova. Prvi dio »Čovjek u slici prirode« opisuje

je odnos čovjeka i okoline u najosnovnijim kategorijama (Okolina i evolucija čovjeka; čovjek »ovladava« okolinom; tlo, pijesak i ciklusi; priroda u zarobljeništvu; vatra i čovjek; voda, svagdje voda; ni kapljice za piće; termalni otpaci; svjetski ocean: konačna posuda za sabiranje vode; zrak oko nas; radijacija). Ovaj dio knjige je vrlo interesantan. Kako je autor po struci biolog, zainteresirani čitalac će naći sistematski izložene vrlo vrijedne podatke o odnosu čovjeka i njegove okoline od najstarijih vremena do danas.

Daljnji dijelovi knjige, »Čovjek stvara nove traume«, »Biotički svijet i čovjek«, »Čovjekova gradska okolina« i »Problem stanovništva« analiziraju pitanja odnosa čovjeka i njegove okoline, pretvaranje prirode u vještačku okolinu, problem zagađivanja..., sagledavajući najrazličitije aspekte tih problema i postepeno oblikujući njihovu cjelokupnu sliku. Izvanredno je interesantno završno poglavlje posvećeno problemu vrtoglavog porasta stanovništva obzirom na pitanje odnosa čovjeka i njegove okoline. U ovom su poglavlju na vrlo pregledan način izložena najsuvremenija istraživanja populacionog problema i do kraja su konzekventno iznesene opasnosti koje enormno povećanje stanovništva predstavlja za neposrednu budućnost čovječanstva.

Dimitrije Sergejev

William Kuhns

POSTINDUSTRIJSKI PROROCI

Weybright and Talley, New York 1971.

U ovoj knjizi dominiraju problematika odnosa čovjeka i njegove tehnološke i industrijske okoline, pitanje suvremenih medija kao ljudske okoline i problematika globalnog, ekološkog dizajna. U skladu s osnovnim problemima koje obrađuje i knjiga je podijeljena na tri osnovna dijela, s namjerom da se u svakom dijelu opiše dominantna tendencija odnosa čovjeka i njegove okoline.